

L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

L'HOME DE L'ORGA

MONÒLECH REPRESENTAT EN EL TEATRE DE NOVETATS, PEL NOTABLE ACTOR D. LLEÓ FONTOVA.

Il·lustrat de Ramón Casas.

(L'escena representa una golfa. No cap moble. Misèria per tot arreu.

Surt l'home de l'orga am l'orga a coll; s'avança fins als llums, s'aixuga la suor, s'asseu sobre l'orga y diu:)

CAVALLERS, soch home mort. Soch tant mort com tots els morts. ¡May més, may més no faré res de bo! Tinch la planeta ben tirada, per tots los dias qu'em quedan de viure, que no sé si serán pocs o seran més, però sé qu'hán de ser negres com un funeral dels bons.

Permètimme, *cavallers*, un esbarjo an el meu ensopiment.

Jo, un servidor, encare qu'em vegin l'orga, soch pobre, *massa* pobre, y pobre y tot, quand tinch una pena a dintre de la caixa, em sento com si tingués una broça ane la nina de l'ull, y tinch qu'esplicar-

la an algú qu'em compregui, perquè si be faltat de paraulas de tant fer enrahonar l'orga y callar jo, tinch un natural, que si no esplico lo qu'em passa deseguida, després ja no hi soch a temps, y em queda un panteix

(que potser els farà riure); però qu'a mi em dona molt mal temps, y m'humiteja la cara am la aigua qu'em surt dels ulls.

Jo y l'orga, crech que dels dintres som fets de la meteixa manera. Tot som canons. Aquesta meva, té canons tristos que tocan cavatinas, y en tenia d'altres quand era nova qu'amb una arrencada de vals, feya bellugar totas las camas qu'es trobavan en una sala de *cassino*.

Hi hán dias d'hivern quand anem pel mond y fa humitat, tots dos la sentim. Ella s'em posa enrogallada. A mi s'em posa un nus an els afegits dels braços y una rampa a las junturas dels jonolls, que fins qu'havem arrencat un bon suor, ens quedem tant encantats, que podriam maniobrar al bell mitj d'una alcova de malalt, sense que hi hagués recárrech cap al tart. Es aquêt el clau de ganxo que m'atravessa per dins.

Jo, un servidor, tal com me veuran amb un present pelat de cap y barba, tenia el *tipo* més feréstech que s'ha vist may, y aquell aire mal carat me feya guanyar la vida. Es dir em feya guanyar la vida, me la feya anar allargant. Duya barba fins a mitj cos, blanca de cap a cap, lluhenta, espessa que cap pinta hi podia res, amb un bigoti que quand obria la boca no s'hi coneixia a dintre, és a dir, una barba a tot portar, y no dich res dels cabells, perquè potser en fariam massa. Uns cabells que s'en podian fer cadenas blancas de rellotge y qu'un sol d'ells ben segu que no hi cabia a dintre d'un medalló.

Amb aquesta presencia, jo servia de *modelo* an els pintors.

Ja se sabia. Quand hi havia un encárrech d'un sant Geroni em venian a buscar, perquè per *posar* d'apòstol per vall, no hi havia cap fatxa com la meva. Arrivava. Em posava de jonolls, plegava totas las mans, y girava els ulls en blanc. ¡Que n'havia vist d'aranyas en el sostre amb'aquella posició!

Algunas vegadas, que s'havia de fer un Faust de pedra o de pintura, també anavan a buscar l'home de l'orga. Em posavan una jupa y un casquet tot aplanat, y em feyan seure devant d'un llibre ambe la má dreita an el front, l'altra ben deixada anar y llegeix que llegeix, qu'am pocs *Faustos* qu'hagués fet, fins hauria après de lletra.

A Llotja em tenian una semmana sí y un'altra semmana nó.

Passava tres horas dalt de la tarima, sempre mirant a las bigas.

Em tiravan mollas de pa, s'em burlavan de las formas. ¡Però em respectavan la barba! Y em guanyava la videta fins qu'a las horas qu'aquells joves deyan que cambiava la claror jo me n'anava a seguir carrerons estrets y feya de music de fosca.

¡Ay Deu meu com han passat aquells temps!

L'altro dia, dimecres, me n'anava tot tocant, y l'orga s'em resistia an els dits com si sentís venir mal temps, quand trencant la cantonada del carrer d'Abaixadors, s'em presenta un municipal y em diu:—*Buen home, no és permitido el tocar aquesta orga que llevais.*—¡Y perquè?, li vaig res-

pondre; ¿de quand ençá que la música són renechs?—*Véngase usted conmigo y allí en el cuartelillo se lo explicarán.*—Y què hán d'esplicar ells si no han tingut may *uidu.*—*Vamos, vamos, vós pediu caritat y això no está permitido.*—Perdoni yo faig coneixe l'instrument; treballa amb el braç del manubri (que no és vagancia), y si am la má qu'em queda en vaga puch arreplegar algun quartet no tinch un nó, perquè soch persona de criaça y a mi ningú s'em puja a las barbas.

—*Dése usted preso y segueixi.*

—Mirin, no sé com no en vaig locar.

Planto l'orga al mitj del carrer y li dich:

—Ja la portará vostè, que yo no em moch. Primer moriré a sobre l'orga. Ja pot començar a treure el sabre y vagi bastonejant que ni l'orga ni yo no direm ni una paraula.

Però tot d'un plegat veu venir el carretó dels goços, qu'aixís s'hagués enfonzat, va y crida tot aquell personal y els va dir:—*Carguen aquesta orga, y endevant.*—No estem per orgas, diu en ells.—*¿Cómo s'entende? ¿Soy ó no soy municipal?*

No debia serho prou, perquè va cridar quart y ajuda, y va haver de venir el *cabo.*—*¿Qu'és aquesta orga de gats?*—Nó qu'és un orga de goços, va dir el poca-vergonya.—*En fin, sigui lo que vulgue, carguen y en marcha.*

Carregan. Y jo detrás del carretó. Y tot el *cuerpo de guardia* va anar seguint. Y camina que caminarás.

¡Els pobres goços fugian; però no anava per ells; duyan caça de més empenyo els traidors! ¡Vam passar pel costat del *parca*, y ens van dur a una casa d'aigües, qu'ells ne deyan l'*asilo*; vaya un asilo més humit!

Arribem. (Permètimme que mengi un bocí.) Y després d'haver passat per totas las oficinas, m'encaran amb un barber.

—Veni aquí, em diu y em fa seure en un pedriç.

—*¿Què voleu fer?*—Deixeu fer y calleu.

¡Deu meu! De la primera brinada em pega estisorada y em fa caure mitja barba.

—*¿Què aneu a fer, desgraciat?*

—Tallarvos la barba y el cabell. Es la costum de la casa.

—No pot ser! no pot ser! (cridava jo); em guanyo la vida tenintla.

—Jo tallantla; va respondre; y talla que tallarás.

—¡Mireu que soch modelo!

—Jo soch barber, per servirvos.

—¡Que m'esteu arruinant!

—Mestre: vos hauriau d'arribar fins a Sant Boy. Menos parlar y estar més quiet.

No vaig tenir més remey que doblar el cap, y ell véntali estisorada de boig; cada bursada se m'emportava un munyoc, y *crec, crec, crec.*

Allà terra va quedar blanc com si hagués caigut una nevada. S'en podian omplir una coixinera, *cavallers*. Y jo pensava: ¿ambe quina cara et presentas are, a casa d'aquells pintors? ¿Que dirá En Tamburini y el Clarassó quand te vegin tant desgornit? ¿Y a Llotja el senyor Caba, que s'et treurá del devant creyent que li trencas el respecte?

Y además (y és un dîls a vostès), jo m'en donaré vergonya d'ensenyar las carns d'aquêt modo.

¡Ay *Pinyol*, qu'et tindrás que retirar! Perque ane mi em diuen *Pinyol* alguns (els qu'em coneixen de petit) y els altres *l'home de l'orga*. T'hás de retirar, *Pinyol*; ja ni tens ofici ni benefici reconegut (bebent); ¡quin vi més agrot! No sé perquè hi tiran vinagre.

Endemés, encabat de rentarme el cap, me varen rentar el cos, y em varen escatar de dalt a baix.

En quant an això van fer be, perquè desde una vegada que m'havian rentat fent d'apòstol en una funció de cerimonia, els ho tinch de confessar, el meu cos no havia tocat aigua ni per fora ni per dins, perquè no só estat may aiguader. A mi dónguinme un vi petit; allò que s'en diu un vi-net de naixença, de sis quartos el porró tirant per vall. Res de vins rancis, ni begudas de certa edat, fan tremolar el pols y això de fer anar el manubri vol una má molt segura.

Tornant a la conversa, un cop ben rentat y am la cara reduhida, me van fer entrega de l'orga y em van dir:—No toqueu més aquesta eina aquí a ciutat y anèuvosen cap a la vostra terra, a acabar la vostra vida.

¡A la meva terra has dit! ¿Y ahont és la meva terra? *Aveyam* ells que són tant esquilats y esquiladors si em saben donar compte de cap a quin endret cau, que lo qu'és jo, hî seguit molt terreno y may no l'hî sabuda trobar.

Si jo sapigués hont vaig néixere, això em podria encaminar; però vagin a trobar el batisme d'un home que no sab si és batejat.

Jo de quinze anys ane munt ja m'en recordo; però no em recordo dels primers.

Perquè jo *senyores*, no sempre hî estat organista. Hî tingut altres oficis. Molts d'altres. Massa. Y no cap de bo.

De primer anava amb un carro d'aquells qu'es portan la cuina y no es portan la vianda. Teniam un hortet al devant am las quatre tomaqueras, un ápit y una carbacera que llò era un fruiterá, però que no ens dava per viure.

Lo meu amo arrencava dentaduras y jo feya de secretari, y quand no hi havia res per arrencar, arrencavam els rehims que hi havia al costat de la carretera.

Aixís anavam tirant, el carro endevant, l'amo arrencant a l'engros y jo ensenyant un mostruari tot ple de caixals del seny.

Però de tant veure *arrencamenta*, un dia em vaig dir: t'hás de fer home,

Pinyol, y en vaig alçapremar ún. Però quin ún! ¡Semblavan dos avinguts!
De resultas de l'estrageo que vaig fer, l'amo em va prometre els quartos y em va enviar a passejar.

Altre ofici. Es dir altre ofici; vaig entrar de primer *clom* a un altre carro. Amb ell vam viatjar sis anys. Podria dâlsi rahó de totas las carreteras. Eran llargas com un dia sense pa, y com de pa no en teniam quasi may, la llargaria era més llarga, tant llarga, qu'em vaig tornar a cridar a solas y em vaig dir: Això no s'acabaria may. Feste domador de goços.

Ja en soch.

De primer ne tenia un de molt magrot, una mica lleganyós y amb un *plumero* a la cua.

Era una bestia prudenta.

Vaig ensenyarli a fer el mort, y un dia creyentme qu'el feya, m'el trobo mort de debò.

Després vaig tenirne un altro, qu'un peó m'en va fer donació. Menjava molt, y com qu'anavam curts d'aliments, ens vam tenir que separar.

Aixís vaig anar passant, tastant molts oficis, sense un benefici fixo, fins qu'a l'últim me va venir aquêt creixent de la barba tant suptat que no la podia aturar.

¡Qui t'ho havia de dir, Pinyol, qu'arribaria a mantenirte aquella barba que no podias mantenir!

¡Y qui t'ho havia de dir, qu'un dia a força armada te l'haurian d'esquilar!

Ella m'abrigava per fora; em feya tenir respecte; em feya guanyar quartets, y em tapava la miseria.

Ja ho veuen, am quatre cops d'estisora el govern m'ha arruinat.
Corren uns temps, *cavallers*, qu'els que manan volen qu'els pobres semblin *toreros* afeitats. Sempre ho dich: ja no hi há fè, ni creyencias, els homens no tenen ja aturador.

En Pinyol, y perdonin, sense barba no és dingú.

Es com un abre sense fulla que tothom hi fa llenya.

Sols l'orga m'acompanya amb el sentiment.

Paciencia. Amb ella anirem piulant y pidolant, pidolant sempre mentres me quedin els canons de llástima y la veu per moure la compassió.

(Toca l'orga.)

SANTIAGO RUSIÑOL.

LO DRET PRIMORDIAL DE CATALUNYA

L'exemple de las Provincias Vascongadas, quals Furs ó Dret foral aboliren per la forsa de las armas, la monarquía absoluta, representada per lo carlisme, y la monarquía constitucional, retrógrada ó reaccionaria, representada per l'alfonsisme, aquest exemple d'abolició de furs més ó menos otorgats per los monarcas, nos senyala lo que pot esperar una regió ó provincia mera y senzillament aforada ó foral: perdre en mans del Estat unitari, y ab contento de las demás provincias, las immunitats, exempcions, furs, ó privilegis.

L'any 1873, en las planas de la revista *La Renaixensa*, tinguerem la honra de publicarhi alguns articles relatiu á l'autonomía de Catalunya, y en aquells articles ja sostinguerem l'ideya de que lo Dret públich, l'autonomía d'Estat, al menys confederat, eran l'autonomía y lo Dret principals. Fem esment d'aquesta publicació, pera que vegi lo lector, que disset anys enderrera teníam ja sobre l'assumpto lo mateix parer, opinió y manera de pensar que ara dihem, y que la nostra opinió no es improvisada ara.

Per cert que com llavors la legalitat á Espanya era lo federalisme proclamat, reconeixent á Catalunya com Estat confederat, y com acceptavam aquella legalitat, lo catalanisme ó regionalisme catalá, en sa majoría, reprobá semblants opinions, encara que no'ls hi presentá impugnadors que en ampla y lliure discussió las desfessin.

Un Estat en nostres temps y en los passats, se considera apte y ab drets pera ser autònom, jurídica, administrativa y llingüísticament; mes á una regió, á una provincia sens Dret públich ó polítich, sens potestat legislativa y gubernativa, no li considera la opinió general, aptitut ni dret pera ser autònoma en Dret civil, en administració, en llengua, en organiscions judicial, de l'ensenyansa pública y de la forsa armada.

Lo Dret públich es la soca y l'arrel; los Drets civil ó privat, administratiu y llingüístich, son branca principal; mes no son lo sistema axil de l'existencia d'un poble.

No trobém á Catalunya, comparativament parlant, en temps dels ro-

mans ni en temps dels goths, perque no tenia Dret públich ó polítich seu, peculiar seu, sino lo del Imperi romá y lo de la monarquía goda. No trobém á Catalunya, ni en los Concilis provincials de la Tarragonesa, ni en lo Ducat de la mateixa Tarragonesa, ni en las ciutats comtals y episcopals ó catedrals d'aquesta Provincia ó Regió; mes ja la trobem en las montanyas del Orient y del Nort, de la Seu d'Urgell, de la Cerdanya, de Montgrony y de l'alt Ter, en lo Principat de Quintiliá, en lo castell de Terrassa, ja en la primera meytat del sigle VIII, en petits poblets, ab capdills en realitat desconeguts, á excepció de Quintiliá, lo Pelay de Catalunya, l'any 736, formant la que desde 1872 anomeném «República catalana montanyesa ó del sigle octau». ¿Per qué no trobém, comparativament, á Catalunya en la Tarragonesa del Imperi romá y de la monarquía goda, y la trobém en las confederacions primitives, en la Ilergecia avans de la dominació romana, y la trobém en poblets y monastirs de las montanyas urgellesas, cerdanas y ausetanas?

Per lo Dret públich que tenfan los pobles de las primitivas confederacions, capitanejats per Indibil ó Andobal, Mandoni y Amuset; per lo Dret públich que tenfan los independents de las montanyas, representats per En Quintiliá de Montgrony.

Lo primer Dret, lo Dret primordial, es la vida, l'existencia, y cap poble, cap nacionalitat viu sens Dret públich, com cap home viu sens cor, cervell ni pulmons, per petits y débils que sían. Ab Drets civil ó privat, administratiu y llingüístich, sols poden viure unas provincias, prósperas materialment, exemptas ó inmunes de varios impostos y tributs; més una nacionalitat, un poble, no pot viure sens Dret públich ó polítich, sens potestat legislativa, de qual Dret derivan los demés, com las branca derivan de la soca.

Los últims catalans independents, l'any 1714, tant ho comprenían aixís, que abandonats per la monarquía regional á la monarquía absoluta, acceptaren l'ideya de Catalunya República lliure ó libera, «en la qual, y per má del Arxiduch-Emperador Carles III d'Austria, abdicá la monarquía regional á Catalunya, en octubre de 1712, fá 178 anys, presentantla al Congrés diplomátich d'Utrech pocas setmanas després, com *ultimatum* del emperador pera las paus: *ultimatum* rebutxat y no sostingut. Abandonats per la monarquía regional austríaca y per la constitucional d'Inglaterra, á la monarquía absoluta de Fransa y Espanya, «Gallo-hispana», com deyan en aquell temps, los últims catalans independents acceptaren com suprema invocació la República lliure, pera conservar Dret públich ó polítich, pera conservar corporacions políticas ó Comuns, com deyan llavors: Corts legislativas, Diputació gubernativa ó executiva, Municipalitats autónomas ab Concells.

Avuy día cal fins vindicar y justificar als ulls d'una part del regionalisme catalá, als últims catalans independents per sa invocació postrera ó

suprema, republicana, tant com als ulls d'altra part del nacionalisme ó regionalisme catalá serà just vindicar ó justificar als catalans dels anys 1793, 94 y 95, de no haver proclamat la República catalana aliada de la primera República francesa, sobre tot després de caygut á Fransa lo Terrorisme, substrahentse de la monarquía absoluta d'Espanya, com més de mil anys avans s'havían substret de la dominació mahometana espanyola arrimantse al regne dels franchs.

Antiquíssim á Catalunya lo Dret públich. Los pobles: ilergetas, ause-tans, lacetans, indigetans, laietans, castelans y demés que'ls cartaginesos y romans trobaren aquí, fá tres mil anys, al entorn de Ilerda, Cosse, Athanagia, Ausa, Indica-Emporió ó Emporias, Laie Barkine, Egara ó Egosa, (Terrasa) y altras poblacions, tenían son Dret públich, escrit ó tradicional. Los pobles que havían perdut s'autonomía en mans dels romans y dels goths, la recobraren en Montgrony y demés castells ó fortalesas de montanya que en lo sigle VIII alsaren ó conservaren los independents contra moros y alarbs, y lo guardaren per espay de mil anys, fins á 1714, defentsantla varias vegadas á mort, ab un entusiasme y ab un heroisme inverosímils en nostres temps, impossibles pera nostras generacions d'interessos materials.

Cal llegir als juriconsults de la veritable y antiga escola jurídica catalana, comensant per alguns capítols de la *Crónica* d'En Pujades, pera ferse cárrech de la importancia vital que nostres antepassats donavan al Dret públich ó polítich, encara que no l'anomenavan ab aquestas paraulas modernas. La escola jurídica catalana, l'antiga, veritable y política, sostenía, que'ls catalans tenían lley propia, qu'eran lliures, pactats ab sos prínceps y no vassalls, y que tenían lo dret electiu, tant que sols per elecció se succehían sos prínceps, monarcas ó comtes de Barcelona. Aquesta era l'expressió del Dret públich catalá en los sigles XVI y XVII y comensaments del XVIII, fins que s'acabá la generació qu'havía lluytat contra Felip V.

Encara que Catalunya estés próxima ó anés aviat á tenir las autonomías de Dret privat ó civil, d'administració y de llengua ó idioma, no deuríam renunciar á l'autonomía de Dret públich ó polítich, á la autonomía d'Estat, que es l'autonomía fonamental de tota nacionalitat ó poble, y es soca y arrel de las altras autonomías. Deuríam retenir aquellas bran-cas; mes pera tenirlas viables y fermas, buscar la tronch ahont poden implantarse y viure millor.

No tenint autonomías-brancas com las del Dret civil, de l'administració y del idioma ó llengua, menos podém renunciar á l'autonomía axil, á la autonomía eix, á la autonomía soca y arrel de las altras.

¿Quín rescripte, quín decret donará á Catalunya autonomía administrativa, llingüística y de Dret civil? Aquestas y altras autonomías las tindrà Catalunya quant tinga autonomía de Dret públich ó legislativa y gu-

bernativa, quant tinga autonomia d'Estat. Llavors serán una conseqüència d'aquestas y no una gracia; serán branca d'un tronch, rebent d'aquest una forsa y una sava qu'ellas solas no las tindrà Catalunya, y si alguna cosa ó part ne té, será com montada al ayre, com una gracia, exempció ó privilegi qu'avuy se regoneix y demá l'Estat central modifica, limita ó aboleix.

Per aquestos motius y fins ab perill de que sia molesta nostra insistencia, procurém que sia notada per los nostres compatricis, la importancia del Dret públich ó polítich catalá, á més dels Drets civil ó privat, administratiu y literari.

J. NARCÍS ROCA.

A PROPOSIT DE L'«OTELLO» DE VERDI

POCOS són els genis tant fills del seu temps com Shakespeare. Quan ell va aparèixer, l'Anglaterra, ahont la civilització no havia penetrat més que pel cristianisme y la conquesta dels normands, es trobava en un estat quasi barbre y, després d'un llarg període de disturbis y guerres civils, anava destruint tots els elements de civilització introduhits per venir a crearne més tart am la revolució, una de nova, original, filla del seu temperament y del seu modo de ser. Desde la reyna, que feya assassinar els seus amants quan n'estava cansada, fins a la gent més baixa, totas las classes socials del poble anglès, lliuras de tota traba moral y religiosa, s'entregavan amb un desenfrè sense límits a la satisfacció de las sevas ambicions personals y de las passions més brutals y desencadenadas; aquella societat, sempre a la taberna, emborratxanse, movent barallas, parlant un llenguatge enèrgich, vigorós, pintoresch, flexible, era a propòsit per ser descrita per un geni tant original y esplèndit com Shakespeare.

Shakespeare és tot ell exagerat; brutal y grandios quan arriba al comble de la passió, tendre fins al sentimentalisme més pueril altrás vegadas, no busca may els termes mitjos. Tots els seus tipos están fets d'un cop, com diu Taine. «Il avait la faculté prodigieuse d'apercevoir en un clin d'œil tout son personnage, corps, esprit, passé, présent, dans tous les détails et dans toute la profondeur de son être, avec l'attitude précise et l'expression de physionomie que la situation lui imposait.» La força de la seva imaginació, el seu poder de creació és tal, qu'els seus personatges, els veyem, els tenim adevant, am tot y ser d'una època allunyada y tant diferent de la nostra. Shakespeare fa evolucionar els sentiments y passions d'aquestos d'un modo desordenat, lliure y expontani; el seu llenguatge, ple d'imatges y de frases del seu temps, sovint indecents y tabernarias, no és may lògich y racional. Per tot això és tant gran y original el seu teatre y impossible de traduhir els seus dramas, fets sense lligament

de cap classe. Quan s'ha vulgut traduhirlos, s'han tingut d'arreglar, y han perdut tot lo que constitueix la seva essencia, la seva força tota, quedant convertits en altres completament distints, descolorits, debilitats, sempre extranys, sense cap sentit moltes vegadas.

Els dramas de Shakespeare, al costat de las sevas grans qualitats, tenen grans defectes, fills precisament de l'època y del país per qui ell escriuía. Aquell poble anglès no podia interessarse en grans qüestions filosòfiques, religioses ni morals; volía grans emocions y personatges que se li assemblassin; per xò aquets eran generalment innobles, baixos y brutals. S'ha dit molt que l'art no s'havía de proposar ni resoldre cap gran problema de l'humanitat, ni ennoblirla y elevarla; qu'havía de ser dramàtic per la senzilla exposició d'un fet dramàtic, còmic per la d'un fet còmic, sense portar may cap fi ulterior y determinat. Y totes las literaturas han fet precisament lo contrari; ho veyem en els poemes de l'India, purament filosòfics; en la tragedia grega, en què en mitj de grans crims, presentats sempre com a fills de la fatalitat, el coro forma com una atmòsfera de justícia, condemnant y ensalçant els fets dels personatges, consolantlos y encoratjantlos en las sevas desgracias; en las llegendas y poemes de l'Etat Mitja, místics, cavallerescos, guerrers, sempre plens de grans y nobles ideals; en el drama espanyol, que pretén regular totes las accions per l'honor; en la tragedia del sigle xvii, en què els personatges están moguts sempre per un sentiment exagerat de dignitat, y en la comedia de Molière, hont el fi és quasi sempre la resolució d'un problema social o moral. L'art d'aquet sigle és tot ell mogut per la discussió o defensa de diferents ideals; s'ha començat per ressucitar l'art y la religió de totes las èpocas y de tots els països, s'han discutit, s'han volgut fer renéixer; cada artista s'ha fet partidari d'un modo de sentir, y els més grans, Goethe, Víctor Hugo, Wagner, han fet per medi de verdaderas epopeyas, sistemas universals com las antigas mitologies. Tots els qu'han campejat en el camp romàntic han sigut defensors de l'antic cristianisme; els naturalistas s'han posat al costat de las ideas modernes, y d'això ha nascut una lluyta d'ideas en què cap artista ha deixat d'entrar. Shakespeare es va cuydar massa de las petites passions humanas; sols en la seva obra més gran, l'*Hamlet*, s'aparta del seu modo general de ser, fent del seu personatge un verdader filosof, qu'en mitj de las sevas venjanças, es preocupa sempre del destino de l'humanitat.

Uns dramas com els de Shakespeare, en què l'únich mòvil dramàtic es el xoch de passions oposadas, sense una idea que campeji sobre tota l'obra, en què el desenrotllo és desordenat, ilògic, el llenguatge, lliure y desigual, són impropis pel drama líric, que no podía ser fill sinó de la tragedia clàssica del sigle xvii, per la manera normal y lògica am què ella desenrotlla las passions, per la noblesa del seus sentiments, per la pompa y l'ampulositat del seu vers; sobre ella van fundarlo Lully y Rameau, por-

antlo Gluck a la perfecció més gran, y va començar a decaure quant aquella va desaparèixer. L'obra de Wagner és purament religiosa, de lluytas de grans ideals pintadas per la mitologia y la llegenda; en en Wagner l'amor no és solament humá, és un sentiment, una força absoluta; ell fa del seu art una religió universal.

Per Verdi, las condicions del drama son indiferents; ha pres per las sevas òperas, dramas de tots els temps y de tots els països, y tots els ha arreglat y mutilat amb igual *sans façon*; are l'*Otello*, dels dramas de Shakespeare potser el més impropri pel drama lírich, ha sigut completament desfet per Boito, que l'ha convertit en un de verdaderament extravagant, arribant en algunas escenas, com todas las del quart acte desde que surt Otello, al comble del ridícol. Verdi, com Meyerbeer y la majoría de músichs d'aquet sigle, en compte de fer del teatre un temple ahont todas las arts se fonguin per formar l'art únich y universal, en fan com un lloch de passatemp y esbarjo, sent aixís l'òpera y la música dignas d'aquesta justa acusació d'un geni com Zola. «Avec la musique, c'est une douce somnolence. Aucun besoin de penser. Cela est exquis. On ne sait pas jusqu'où peut aller la peur de la pensée. Avoir des idées, les comparer, en tirer un jugement, quel labeur écrasant, quelle complication de rouages, comme cela fatigue! Tandis qu'il est si commode d'avoir la tête vide, de se laisser aller à une digestion aimable, dans un bain de mélodie! Voilà le bonheur parfait. On est léger de cervelle, on jouit dans sa chair, toute la sensualité est éveillée. Je ne parle pas des décors, de la mise en scène, des danses qui font de nos grands opéras des féeries, des spectacles flattant la vue autant que l'oreille.»

A. CORTADA.

ESTUDIS SOBRE LA LLENGUA CATALANA

LA CONSONANT GUTURAL FINAL

Una de las reglas qu'am més constancia segueix l'ortografia actual és la de representar gràficament per medi de *ch* la consonant gutural en fi de paraula. ¡Es tant còmodo fixar y aplicar una regla general, absoluta, per tots els casos sense excepció! Pero deixemnos de reflexions y entrem en materia. Els fets són els següents: L'ortografia antiga no era constant en aquêt punt: unas vegadas escrivian *c* final y altras *ch*; però quand menos això demostra una certa ingenuitat respectable. Però això de seguir una regla general sense saber per què ha estat establerta, això la veritat no mereix el més petit respecte ni consideració. ¿Què es pot fer? Ja qu'els antichs escrivian *c* final unas vegadas y d'altras *ch*, sense obehir a cap teoria, empleyem també unas voltas una forma y altras voltas l'altra; però s'enten conformantnos a una teoria. ¿Quina será aquesta? Tinguem en compte els següents fets y la trobarem. La gutural final és sempre *forta* en la pronunciació; fonèticament, d'òs, deuria sempre esse representada per la *c*; però és el cas que devegadas aquesta gutural *forta* és representativa d'una mitja (*g*) qu'apareix en els derivats. Exemples: *ric* (*riche*) fa *rica*, *riquesa* (la gutural és sempre *forta*); però *rich* (*je rie*) fa *rigui*, *rigués* (la gutural *forta* en final de questa paraula es converteix en suau quand passa a ser medial). Ja tenim, d'òs, un modo práctic d'aprofitar la *ch*: la fem servir per transcriure la gutural final quand és representativa d'una gutural mitja o suau *g*, que reapareix en els derivats.

Exemples:

ric (adj.)	rich (verb.)	coc (cuiner)	coch (verb.)
sec (adj.)	sech (verb.)	joc (anar a)	joch (juego)
bec (sust.)	bech (verb.)	moc (moco)	moch (nuevo)
prosaic	decaich	suc (sucar)	bruch (bruguera)
sac	drach	arxiduc	feixuch
atac	complach	embolic	fatich

cinc	tinch	trinc	vinch
banc	fanch	mecanic	mánech

En las tres primeras líneas d'exemples es fan evidentíssims els aventatges d'establir una distinció ortogràfica entre paraulas homònimas y de significació tant diferent.

Ç (CE TRENCADA)

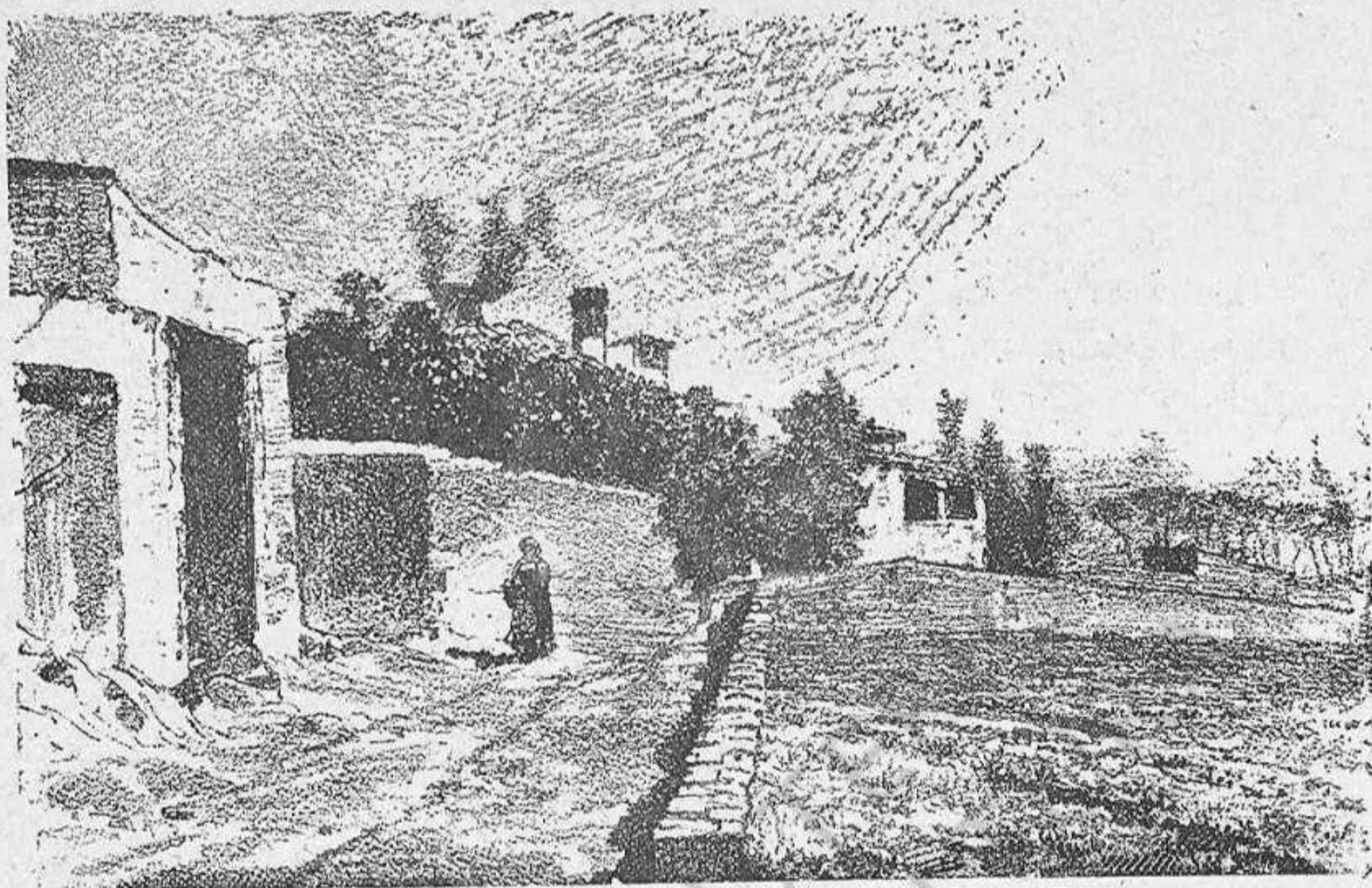
Quand se va publicar l'*Ortografia de la Lengua Catalana* per l'«Academia de Buenas Letras de Barcelona» (1884), era molt raro entre els escriptors catalans l'ús de la ç, segons se despren de las següents línies: *La ç, muy usada en lo antiguo para representar el sonido de c paladial antes de a, o, u, ha caído generalmente en desuso.*

De llavors en çà hi ha hagut una especie de resurrecció de dita lletra, y entre altres, pocs en veritat, el nostre insigne poeta Mossen Verdaguer n'ha fet un ús constant y racional en el seu magnífic poema *Canigó* publicat l'any 1886.

Are be; crech que l'ortografia catalana deu adoptar decididament la ç sempre que l'etimologia ho exigeixi, per varias rahons: primera y principal, perquè la ç és un nus més que lliga estretament l'ortografia de la nostra llengua, eminentment neo-llatina am las llenguas clàssicas a las quals tant deu el català; y segona, perquè aixins reanusem altre cop la interrompuda tradició ortogràfica en un punt hont els escriptors de l'edat d'or de la nostra literatura van estar, al meu entendre, sumament acertats; tercera y última, ens estalviem en un gran nombre de casos l'empleu de dugas esses (ss).

En quant a la complicació que puga portar en l'ortografia per la dificultat de saber els casos hont deu usarse la ç, desapareix am la publicació d'una llista lo més complerta possible hont hi constin totas las paraulas que s'hán d'escriure am dita lletra.

J. CASAS Y CARBÓ.

Dibuix del Sr. Joseph Masriera.

LO BROT D'AUFÁBREGA

Calúnnia.

AL BON AMICH LO POETA AMPURDANÉS EN RAMON MASIFERN.

No l'has volgut avuy que te'l donava
quan eixíam de missa matinal,
de la flayre agradosa qu'exhalava
ni menys n'has fet cabal.

Lo sol ha despuntat mentre'l cullía
en lo test qu'engalana'l meu balcó,
la rosada en sas fullas relluhía
com vidre voladó.

De tocar solament sa verda mata
las mans s'ompliren d'exquisit perfum,
mès suau que lo del llir que al juny esclata,
com del encens lo fum.

A dintre'l plech la barretina ayrosa
l'ha guardat, com la toya en lo pitjer;
rumbejantlo ab mès gracia que á la rosa
la branca del roser.

En la iglesia la plata ben curulla
ne portava també l'obrer major,
pero no era tan verda de la fulla
ni feya tanta olor.

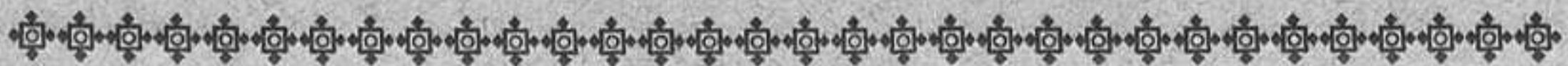
Mès de quatre pubillas se'l miravan
travessant la passera del fossar;
lo que ab mitja rialleta'm demanavan
jo t'ho he volgut guardar.

Pero tú ab un posat que no s'explica,
los ulls en terra, á mitja veu m'has dit:
que despreci eixa planta significa
cent voltas has llegit.

Los llibres d'hont has tret semblant follia,
no'ls cregas may, poncella del meu cor;
¿tal essencia l'aufábrega tindria
si no fora l'emblema del amor?

JOSEPH FRANQUET Y SERRA.

TEATRE CATALÀ

ROMEA

LA VOCACIÓ, *comedia en tres actes y en prosa, basada sobre l'argument d'una obra toscana, per A. MORAGAS, estrenada la nit del 9 de desembre.*

Ningú diria qu'aquesta és la primera obra que dona l'autor a la escena catalana. Sorpren agradablement la justesa y realitat dels personatges, la natural y ben lligada encadenació de las escenas, los afectes dramàtics ben aconduhits sens esforç.

Encara que estiguem bastant fets a veure capellans a l'escena, en aquesta obra xocan més que en altrás, tal volta perque són capellans dels que veyem y que obran com a tals. És un error voler que's descarti del Teatre a certas entitats socials, sent aixís que totas están subjectes als meteixos vicis y qualitats. La literatura sols se deu preocupar de *fer bó*, y com pochş gèneros literaris com lo teatre se prestan pera establir lo xoch y l'estudi de las passions humanas, ¿per quín motiu deu exceptuarshi al clero, hò y dolent, que tant té de típic, que tant paper ha vulgut fer en la Historia y que está tan íntimament lligat am las nostras costums? Totas las literaturas ho han fet, teninshi especial carinyo la escola romántica; ¿per què, donchs, no ha de ferho la nostra y actual, la que no té altre objecte que fer art, y lo que es més, art veritable, y que té per escola la Naturalesa tota y l'home en tots sos estats, condicions y temperaments? L'erro estarà tal volta en dur grosserías al teatre, perque no hi venen al cas; pero tot lo que és digne, y'l clero ho és, pot portarshi sens escrúpol.

Aquest pas, atreviment per alguns, que ha fet l'autor de *La Vocació*, és per nosaltres un nou motiu d'aplaudiment.

Lo que no podem aplaudir és lo llenguatge, a pesar del diàlech, fácil y corrent. A més de faltarhi nervi, hi há abús de locucions y paraulas castellanas, que no están en ús entre la gent de la comedia, y molt menos desenrotllantse aquesta en la plana de Vich.

Nos abstenim d'esmentar las escenas que'ns agradan ni d'anunciar l'argument, perque ignorem fins a quin punt arriba la obra del autor, y no és just dedicar a una producció imitada l'espai que's mereix una d'original, igualment bona.

Fora una bona costum que'ls autors de arreglos diguessin de quina obra s'han servit; d'aquesta manera estalviarian feyna al crítich en benefici de llur propi talent.

NOVETATS

NI LA TEVA NI LA MEVA, *comedia en tres actes y en vers, de C. GUMÀ, estrenada la nit del 5 de desembre.*

Se fa difícil endevinar a quin gènero pertany aquesta obra, lligam més o menys enginyós d'inverosimilituts y casualitats, en vers fácil, com sempre ho és lo d'en Gumà; pero fácil, y res més.

Ve a ser com las demás obras del autor, sempre iguals, un xich més diluida, y plena dels xistes comuns que ha desplegat en las altrás, que no més fan riure a part del públich.

Es una obra que no va enloch: un *passatemps* llarch, en que l'espectador no *passa'l temps* massa bé.

BIBLIOGRAFIA

POESÍA FÓSIL. *Estudios etimológicos, por el DR. D. JOSÉ BALARI Y JOVANY.*—*Barcelona: librería de Alvaro Verdaguer, 1890.*—Un vol. de 16 × 18 cm. y XIV-144 págs., 2 ptas.

Amb aquest títol original y simpàtic ha publicat el Sr. Balari una serie de monografias petites, però molt complertes, amb els següents epígrafes: *mata, cana, canto, guija, berrueco, luparia, avellana, galga, cantalapedra, cantalucia, cantaluços, gallicantus y Montcada*, y qu'exceptió feta del primer y de l'últim, són diferents noms que s'han donat a las pedras. El catedràtic de grech d'aquesta Universitat analisa d'una manera magistral cada un d'aquestos noms, tant desde el punt de vista morfològic, com del de la significació, arribant a conclusions etimològiques que sorprenen tant més, quant més inesperadas són; y diem inesperadas, perquè resulta verament prodigiós el puguer trobar els nombrosos anells de la cadena qu'uneix una forma actual amb una forma antiquíssima, quant comparadas aisladament ditas formas sembla qu'entre amduas no hi hagi la més petita relació de parentiu. Y el Sr. Balari els troba y ens els mostra ún per ún aquestos anells, y això ho fá, exposant a la nostra vista una munió de citas de documents autèntics existents en els nostres arxius, y d'obras pertanyents a las literaturas clàssicas y a las de l'Edat Mitjana. Y porta de tal manera el convenciment amb el seu modo de rahonar rigorosament científic, que l'esperit del lector queda ensems admirat y satisfet de veure resoltos problemas la solució dels quals sembla impossible qu'es pugui trobar.

L'obreta del Sr. Balari fineix amb una llarga llista de mots relatius a la Geografia espanyola, l'etimologia dels quals hi ve estudiada. Per donar una idea de l'importancia que per Catalunya té aqueix treball, citarem els noms catalans d'aquesta llista: Galligans, Gayá, Riudovelles, Serra de Malatosquer, Montcanut, Pic de Matagalls, Abella, Abellana, Abellanós, Caldas de Malavella, Canaletas, Canals, Vila-decans, Cantallops, Gallechs, Galliners, Llobera, Lloberola.

Sabem qu'el llibre qu'are ha donat a l'estampa el nostro sabi compatrici no és més qu'una petita però valorosa mostra d'una important obra qu'está fent, hont hi vindrá estudiada l'etimologia de la major part dels noms geogràfics de Catalunya. Desitjem que com més abiat millor surti a la llum pública un llibre de tanta transcendencia per la Filologia en general y per las lletras patrias.

BESALÚ. *Su historia, sus condes, su obispado y sus monumentos, por D. FRANCISCO MONSALVATJE Y FOSSAS.*—*Olot: imprenta y librería de Juan Bonet, calle Mayor, núm. 3.*—1889-90.—2 vols. de 22 × 15 cm., 312 y 282 págs. y 4 fotografías.

Una altra obra ha vingut a enriquir la nostra historia regional. Lo sol fet de tractarse de la històrica y típica vila de Besalú, una de las poblacions catalanas que més monuments conserva de la època romànica, és ja un motiu pera que la obra interressi a tots los aficionats a las cosas de la terra.

Lo Sr. Monsalvatje, qu'ha reunit moltíssims datos per la ilustració y estudi de las comarcas de Olot y Besalú, ha donat probas amb aquesta obra de pacientas y laboriosas investigacions.

Sobre la formació dels primers comtats en la montanya catalana, cert és que hi há encara molt pera estudiar. Tots los comtes tenen més o menos sa tradició feta y és precís per dilucidar molts punts foscos y posarlos en clar y per coneixe'n de nous, anar en busca dels documents del segle IX que restan inèdits (que no serán molts certament) e interpretar sòlidament los publicats.

Del comtat de Besalú, que arrenca desde que comença a tenir caràcter la naixent nacionalitat catalana, n'ha dit, per ara, l'última paraula lo Sr. Botet y Sisó en sa notable monografia *Los Condes Beneficiarios*; desde quina publicació s'encamina el mellor punt de partida per l'estudi de l'istoria catalana d'aquella època.

Lo Sr. Monsalvatje, no senthi a temps en lo primer tomo de sa obra Besalú, extracta en apèndix del segon lo que de la del Sr. Botet li convé, am lo que queda la seva un estudi bastant complet de l'important vila de la Edat Mitja.

De todas las èpocas històriques aduheix l'autor datos importantíssims, exposa tots los fets am claretat y publica en los apèndixs de cada tomo nombrosos documents inèdits de interès notable.

Especialment l'abaciologi, los estudis sobre las iglesias de Besalú y las èpocas de revoltas en la comarca se recomanan.

NOVAS

Participem a nostres lectors que desde'l número pròxim, o sia a partir d'any nou, L'AVENS apareixerá imprés en estampa propia.

Creyém que será aquesta una nova grata als favoreixedors més antichs de nostra revista, als que l'han coneguda y'ns han ajudat desde sos humils començos.

Amb aquest veritable *avens* nos será més fácil introduhirhi importants reformas y algunas que desde fa tant temps tenim somiadas.

Al inaugurar nostre establiment, que durá el nom del periòdich, no amagarem al públich que portem la idea de fer varias publicacions, inherents a la causa catalana que sempre hem defensat, de las que ben prompte en donarem mostra.

